

Mihai Eminescu

„LUCEAFĂRUL”

**PROF. PAULA-LIVIA VORNICEANU
LICEUL TEORETIC „ION NECULCE” TÂRGU FRUMOS**

Introducere

- „Luceafărul”: sinteza gândirii eminesciene, o capodoperă a marelui poet, care reușește să impresioneze prin originalitate și prin îmbinarea celor trei genuri literare.
- Lectura poemului „Luceafărul” s-a făcut în „Junimea”, înainte de apariția în Almanahul Societății Academice Social-Literare „România Jună” din Viena, în aprilie 1883.

Introducere

- „Luceafărul”, poem filozofic - tema romantică a condiției omului de geniu, prin prisma filozofiei lui Schopenhauer, potrivit căreia cunoașterea lumii e accesibilă numai omului superior, singurul capabil să depășească sfera subiectivității, să se depășească pe sine, înălțându-se în scena obiectivului.
- Spre deosebire de el, omul obișnuit nu se poate înălța deasupra concreteții vieții, nu-și poate depăși condiția subiectivă.

Surse de inspirație

- basmul popular românesc „Fata în grădina de aur”
- „Frumoasa fără corp”
- Mitul Zbăcătorului
- Izvoare filosofice: Schopenhauer, Platon, Aristotel, „Poemele Vedelor” – filosofia indiană, mitologia creștină

Încadrare în curent literar

- Romantism -> 7 mituri ale poeziei eminesciene >
- mitul nașterii și al morții universului (călătoria Luceafărului către Demiurg)
- mitul erotic sau al Zburătorului (atracția dintre Luceafăr și fata de împărat)
- mitul oniric (povestea de dragoste se petrece în vis)
- mitul întoarcerii la elemente (întoarcerea Luceafărului către Demiurg)
- mitul creatorului (Demiurgul, în ipostaza divină a creatorului).
- mitul omului de geniu.

Încadrare în curent literar

- De natură romantică este și compoziția simetrică a poemului, realizată prin alternarea planurilor cosmic (tabloul I și tabloul al III-lea) și terestru (tablourile al II-lea și al IV-lea), sugerând și opoziția veșnic-efemer, ideal-comun.
- Lor le corespunde și natura duală a unora dintre personaje: Luceafărul-Hyperion, fata de împărat-Cătălina.

Încadrare în curent literar

- În strânsă legătură cu dualitatea personajelor se află tema iubirii văzute antitetic, în manieră romantică, în două ipostaze: iubirea ideală și cea pământească.
- Cea ideală nu se poate realiza, fiindcă cele două ființe, Luceafărul și fata de împărat aparțin unor lumi diferite, iar iubirea pământească dintre Cătălin și Cătălina se poate împlini, fiind două ființe care aparțin aceluiași univers și între care nu există niciun fel de incompatibilitate.

Încadrarea în curent literar

- Interferența de specii literare:
- idila pastorală din tabloul al doilea (povestea de dragoste dintre Cătălin și Cătălina),
- meditația filozofică din tabloul al treilea (drumul Luceafărului spre Demiurg și discursul argumentativ al acestuia către Hyperion)
- cele două pasteluri (un pastel cosmic și altul terestru).
- Acestora li se adaugă elemente elegiace, exprimând tristețea geniului care nu se poate realiza nici pe planul cunoașterii, în sensul aspirației spre concret, nici pe plan afectiv.

Tema literară

- Tema poemului este condiția omului de geniu și imposibilitatea iubirii dintre omul obișnuit și omul de geniu.

Secvențe relevante pentru tema literară

- **O primă secvență** sugestivă pentru tema iubirii imposibile o constituie tabloul întâi, pentru că se manifestă între două ființe aparținând a **două lumi diferite, cea terestră și cea cosmică**. Luceafărul o cheamă pe fată în lumea lui, oferindu-i statutul de stăpână a întinderilor de apă, însă ea îl refuză, simitindu-l „străin la vorbă și la port”, ca făcând parte dintr-o lume necunoscută ei și de care se teme. Ideea apartenenței geniului la nemurire, ca și statutul de muritoare sunt exprimate sugestiv în poem : „Dar cum ai vrea să mă cobor? / Au nu înțelegi tu oare, / Cum că eu sunt nemuritor, / Și tu ești muritoare?”. Fata, însă nu poate accede la lumea lui și nici nu-l poate înțelege „Deși vorbești pe înțeles / Eu nu te pot pricepe”, de aceea, îi cere să devină el muritor, să coboare el în lumea ei.

Secvențe relevante pentru tema literară

- De asemenea, **o altă secvență**, călătoria lui Hyperion spre Demiurg în spațiul intergalactic simbolizează un drum al cunoașterii și, totodată, motivația meditației pe care Eminescu o face asupra condiției omului de geniu în raport cu oamenii obișnuiți, dar și cu idealul spre care aspiră acesta. Setea de cunoaștere a omului de geniu face ca Hyperion să meargă la Demiurg, pentru a fi dezlegat de nemurire în scopul de a descifra taina fericirii, prin împlinirea iubirii absolute, în numele căreia este gata de sacrificiul suprem.

- Există în poemul „Luceafărul” și o idilă pastorală între două ființe aparținând aceleași lumi, exprimându-se ideea compatibilității celor două lumi, dintre Cătălin și Cătălina, fiind ilustrată printr-un limbaj popular, cât se poate de obișnuit: „Și guraliv și de nimic /Te-ai potrivi cu mine”.
- Superioritatea Luceafărului este conștientizată de Cătălina prin exprimarea propriei neputințe de a pătrunde în lumea ideilor înalte „În veci îl voi iubi și în veci /Va rămânea departe....”.

Viziunea asupra lumii

- **Viziunea asupra lumii** este romantică, fiind exprimată prin intermediul antitezei a două lumi diferite, care nu pot atinge ideea fericirii sau împlinirii iubirii.

Elemente de compoziție și de limbaj

- **Titlul**, care este sintetic, leitmotivul, numele astrului care reprezintă lumea superioară. Este un astru ce aparține planului cosmic, aspirație spirituală pentru Cătălina, omul de geniu detașat de pragmatismul și de efemeritatea oamenilor obișnuiți, muritori.

Elemente de compoziție și limbaj

- **Relația incipit –final**; incipitul e o formulă de basm, inițială, atestând filonul folcloric al poemului: „A fost odată ca-n povești/A fost ca niciodată/ Din rude mari împărătești/ O prea frumoasă fată”. Epitetul care definește frumusețea neasemuită a fetei, ce provenea „Din rude mari împărătești” este un superlativ popular „prea frumoasă”.

Elemente de compoziție și limbaj

- **Finalul** poemului este o sentință în sens justițiar, în care antiteza „Eu” și „Vostru” semnifică esența conflictului dintre etern și efemer, subliniind menirea creatoare a geniului eliberat de patima iubirii din amăgitoarele chemări ale fericirii pământești care e trecătoare și lipsită de profunzimea sentimentului: „Trăind în cercul vostru strâmt / Norocul vă petrece, - / Ci eu în lumea mea mă simț / Nemuritor și rece”.
- Atitudinea detașată a Luceafărului din finalul poemului nu exprimă o resemnare, ci e o atitudine specifică geniului rece, rațională, distantă, care nu mai permite un dialog dintre cei doi, deoarece ei aparțin a două lumi incompatibile, ce nu pot comunica, având concepte diferite despre iubire, ilustrând valoarea supremă a idealului spre care poate aspira doar un geniu .

Structura

- 392 de versuri, 98 de catrene
- existența a două planuri, unul universal-cosmic și unul uman-terestru, care converg unul către celălalt și se interferează în cele patru tablouri gândite ca entități distincte.
- Muzicalitatea poemului e realizată prin efecte eufonice ale cuvintelor (aliterația) și prin prozodia inedită: catrene cu versuri, de câte 7-8 silabe, ritmul iambic, împletit cu cel amfibrahic, și alternanta dintre rima masculină și cea feminină.

Tabloul întâi

- Este o poveste fantastică de dragoste, pentru că se manifestă între două ființe care aparțin a două lumi diferite, cea terestră și cea cosmică.
- Planul cosmic, Luceafărul, se întrepătrunde cu planul uman–terestru, fata de împărat .
- Legătura dintre cele două lumi se face prin intermediul ferestrei, singurul spațiu de comunicare, iar întâlnirea celor doi are loc în oglindă ca spațiu de reflexie și prin intermediul visului.
- Chemarea Luceafărului de către fată e patetică, încărcată de dorință și de forță magică: „Cobori în jos, Luceafăr blând/ Alunecând pe o rază/ Pătrunde-n casă și-n gând / Și viața-mi luminează!” .

Tabloul întâi

- Luceafărul se întruchipează în înger, ca fiu al cerului și al mării. Acesta o cheamă pe fată în lumea lui, oferindu-i statul de stăpână, însă ea îl refuză, simțindu-l „străin la vorbă și la port.”
- Antitezele „căci eu sunt vie, tu ești mort “ demonstrează că cei doi îndrăgostiți aparțin a două lumi diferite, viața veșnică și iminența morții. După trei zile și trei nopți, ca în basme, fata îi adresează aceeași chemare și el se întruchuează în demon, născut din soare și din noapte, din nou o cheamă pe aceasta și îi spune că va fi cea mai strălucitoare stea. Fata îl refuză, deși frumusețea lui o impresionează puternic. Ea nu poate accede la lumea lui, nu-l poate înțelege, de aceea, îi cere să devină el muritor, să coboare el în lumea ei. Astfel, Luceafărul pleacă spre Demiurg pentru a-i cere dezlegare la nemurire: „S-a rupt din locul lui de sus / Pierind mai multe zile “.

Tabloul al doilea

- Este o idilă dintre două ființe care aparțin aceleiași lumi: Cătălin și Cătălina. Cadrul naturii e dominat de spațiul uman-terestru, celălalt plan universal-cosmic, fiind puțin reprezentat.
- Cei doi sunt exponenți ai aceleiași spețe omenești, iar idila lor are loc într-un cadru rustic. Jocul dragostei, ca ritual, care se manifestă prin gesturi tandre, mângâietoare, pentru învățarea iubirii, iar ideea compatibilității e redată prin limbajul comun.

Tabloul al treilea

- „Drumul cunoasterii” este dominat de planul universal-cosmic , Luceafărul e Hyperion, iar fata e motivația călătoriei, simbolul iubirii ideale. Hyperion dorește să ajungă la Demiurg pentru a-i cere dezlegarea la nemurire în scopul de a descifra taina fericirii, prin împlinirea iubirii absolute în numele căreia este gata de sacrificiul suprem. Demiurgul îl refuză și îi aduce argumente pentru a-l determina să renunțe la ideea de a deveni muritor „Căci toți se nasc spre a muri / Și mor spre a se naște”. Demiurgul respinge cu fermitate dorința lui Hyperion „moartea nu se poate”, exprimându-și disprețul pentru această lume superficială și meschină, care nu merită sacrificiul omului de geniu: „Și pentru cine vrei să mori/
Întoarce-te, te-ntdreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă”.

Tabloul al patrulea

- Îmbină planul universal-cosmic cu cel uman-terestru, dând poemului o simetrie perfectă.
- Luceafărul redevine astru, iar fata își pierde unicitatea, numele, frumusețea, înfățișarea, fiind doar o muritoare oarecare, o anonimă „un chip de lut”.
- Luceafărul privește spre Pământ și îi vede pe cei doi tineri îndrăgostiți, într-un dezlănțuit joc al dragostei. Chemarea fetei nu mai este magică și accentuează ideea că omul obișnuit e supus sortii întâmplării, norocului, fiind incapabil de a se înălța la iubirea absolută.
- Hyperion se detașează de lumea strâmtă, meschină superficială, iar finalul accentuează atitudinea rece, rațională, distantă a omului de geniu și valoarea supremă a idealului spre care poate aspira doar omul superior. „Trăind în cercul vostru strâmt/Norocul vă petrece,/ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece. ”

Concluzia

- Prin întregul poem, Eminescu a reușit să prezinte lumea într-o viziune romantică, apelând la trăsăturile specifice acestui curent literar pe care l-a prezentat în modul cel mai strălucit cu putință.
- „Luceafărul” este și va rămâne sinteza liricii eminesciene, în care cunoașterea lumii e posibilă și accesibilă doar omului superior, de asemenea, cea mai reprezentativă creație a perioadei romantice.